

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.10, maj 2017

Indledningen er redigeret af Holger Berg og Klaus Nielsen

Tilsyn ved cand.phil. Knud Bjarne Gjesing

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstreddegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til “Om Krønikens Dyrkning”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundtvigs program
- 3 Den norske forbindelse
- 4 Christiern Pedersen - dansk histories plejefar
- 5 Historiens vækkelse
- 6 Grundtvigs folkelige udgivelsesprojekter i årene efter
- 7 Anvendt litteratur

1 Anledning

“Om Krønikens Dyrkning” udkom den 29. oktober 1816 i fjerde hæfte af *Danne-Virke*, bind 1. Tidsskriftet *Danne-Virke* var Grundtvigs eget, og på nær fire sider stod han selv for alle bidrag. Det udkom i fire bind à fire hæfter i perioden 1816-1819 med i alt 1.564 tryksider. Flemming Lundgreen-Nielsen har givet en overordnet karakteristik af tidsskriftets indhold (1980, s. 850-856).

En række artikler af overvejende erkendelsesteoretisk karakter er af eftertiden blevet betegnet som *Danne-Virke*-afhandlingerne. Grundtvig gør her op med oplysningstiden, naturfilosofien og den stadig virkende tyske idealisme. Han stiller sig kritisk til materialismen og den i hans øjne tiltagende ateisme og fornuftstro. I stedet sætter han historievidenskaben som den eneste sande videnskab om mennesket og menneskelivet (Michelsen 1979, s. 27 f.).

Personligt stod Grundtvig i denne tid afsondret fra samtidens intelligentsia pga. sin bibelkristne overbevisning. Han havde ikke haft held til at opnå fast gejstligt embede,

og hans ansøgninger om historieprofessorater i Kristiania og København var heller ikke blevet imødekommet. Sidst i 1816 havde han dog endnu ikke afskrevet muligheden for et virke ved universitetet. Studenter ved Københavns Universitet har købt og læst *Danne-Virke*, ligesom Grundtvig ved det norske universitet endnu havde enkelte venner, der var ham åndeligt beslægtede, bl.a. professor i filosofi Niels Treschow og professor i filologi Georg Sverdrup.

Grundtvig oversatte i disse år de store krøniker af Snorre og Saxo, som han også kommer ind på i "Om Krønikens Dyrkning". Desuden skrev han på en revision og videreførelse af *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng* (1812a), der kom i 1817 under titlen *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum* (herefter *Verdenskrøniken 1817*). Artiklerne i *Danne-Virke* er blevet betragtet som Grundtvigs personlige alternativ til den nyere filosofi, som han kritiserer i *Verdenskrøniken 1817* (Michelsen 1986, s. 59). I fortalen til denne peger Grundtvig selv på sammenhængen: "Betragtningerne i samme [*Danne-Virke*] staae i saa nøie et Forhold til nærværende Bog, at hvem der vil have godt af den, gjør vel i at læse dem med" (Grundtvig 1817, s. XXIII f.). Blandt *Danne-Virke*-artiklerne handler "Om Krønikens Dyrkning" om historievidenskabens metode og mulige udbredelse til læg og lærd, mens Grundtvig i en tidligere artikel, "Om historisk Vidskab", fremlagde sine overvejelser vedrørende tidens filosofi ([se indledningen til denne](#)).

William Michelsen har anført, at de to artikler er lettere at forstå, hvis man kender de grundbegreber i Grundtvigs tænkning, han fremlagde i artiklen "Om det Philosophiske Aarhundrede" (Michelsen 1986, s. 67; [se indledningen til "Om det Philosophiske Aarhundrede"](#)).

2 Grundtvigs program

Med fjerde hæfte af *Danne-Virke* fulgte titelblad og en kort fortale. I denne sammenligner Grundtvig sine forskellige tekster i det, der udgør første bind af tidsskriftet, med blomster, blade og frugter. Frugterne er de længere artikler som bl.a. "Om Krønikens Dyrkning", hvor det organiske billedsprog føres videre, som titlen lader ane (Grundtvig 1816a, s. XII).

I denne artikel skitserer Grundtvig, hvordan staten bør tilgå historievidenskaben, så både lærd og læg kan få gavn af den. Artiklen kan anses som Grundtvigs bud på en indførelse i historiefaget. Grundlaget er kristendommen og Biblen som sandhedens åbenbaring. Ingen historiker kan selvsagt begribe hele historien, der "omfatter os tilligemed alle vore Forældre og Efterkommere til Dagenes Ende" (s. 312).

Alle kristne kan nøjes med historien om sandheds åbenbaring, dvs. evangeliernes budskab, men historikeren må gå videre med den bevidsthed, at historien er udtryk for "Herrens Førelser" (s. 320 f.). I nævnte rækkefølge bør historiestudiet omfatte Det Nye Testamente, Det Gamle Testamente, kirkehistorien og sidst de kristne folkeslags historie både i hedenskab og kristen tid. Desuden er det de lærdes pligt at formidle historien videre til de læge i et sprog, de forstår (s. 321 f.). Da hele denne tilgang ifølge Grundtvig sank i jorden i løbet af 1700-tallets oplysningsperiode, hvor fokus var på

fornufts- og naturdyrkelse, fremsætter Grundtvig sit program for, hvordan man skal “dyrke Historien med Grundighed”: man skal først og fremmest gå til kilderne (s. 324).

Ældre håndskrifter bør udgives i fyldige udtog. Generelt skal “Krøniker, Digte og Ordbøger, ældre end Reformationen” udgives som det første, da de afspejler de mest sammentrængte billeder af folkelivet. Dernæst må nye udgaver af sjældne trykte bøger optrykkes (s. 327). Grundtvig er klar over, at det kan blive vanskeligt at finde midler til arbejdet og udbredelsen, men han mener, at det er en hovedsag for hele menneskeheden og derfor også burde være det for staten, der må prioritere og støtte arbejdet (s. 329). Alle studerende på de højere uddannelser, der senere finder virke i staten, må lære deres historie, og det kan passende deles, så “den egenlige Kirkehistorie blev Præsternes, Statshistorien de Lovkyndiges, Sproghistorien Skolemændenes, Naturhistorien Lægernes Hovedsag” (s. 331). Danmark har en særlig forudsætning for dyrkelse af historien, da kristendommen ikke er helt forsvundet, og landet har en rig historisk arv. Grundtvig afslutter, hvad han kalder artiklens indledning (s. 336), med en polemisk replik til nordmænd. Replikken har en lang forhistorie.

3 Den norske forbindelse

I sidste halvdel af 1700-tallet var en navnlig anonym debat om Norges rolle og nationale identitet i kongeriget begyndt at spire frem. Kritikken rejste spørgsmålet om hvad, der definerede en national norsk identitet i modsætning til den danske. Grundtvig blandede sig i debatten i 1812 med det, der ved første øjekast var et hyldestdigt, *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*. Digtet var dog i hovedsagen en kritik af den norske præst Nicolai Wergeland. Norge havde af Frederik 6. modvilligt fået lovning på opførelsen af landets første universitet, men havde samtidig fået reduceret sit selvstyre. Wergeland havde i sit prisopgave *Mnemosyne* (1811) argumenteret for et fuldgyldigt norsk universitet og samtidig ytret uvant kritik af den danske forrang i forholdet til Norge. Grundtvig gik i rette med Wergeland og skrev om den åndelige gæld, som Danmark havde afdraget gennem tiderne, udtrykt med en lignelse om Danmark som Norges amme ([se indledningen til *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette*](#)).

Norge blev løsrevet fra Danmark i 1814 og underlagt Sverige, der stod som sejrherre efter Napoleonskrigene. I 1815 genoptrykte Grundtvig digtet fra 1812 i *Kvæddinger* med en efterskrift, der angreb de pro-svenske i Norge, der skammelig angreb Danmark og den danske konge (Grundtvig 1815a, s. 293). I april 1816 tog Wergeland igen til orde anonymt med *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814*. Han trykte Grundtvigs digt og refererede efterskriften som eksempel på de spottegloser, der stammede fra Danmark og fremførte harmfuldt, at “Norge var Ammen”, og at Danmark var “Barnet [som] havde suget for stærkt” (Wergeland 1816, s. 120). Beretningen skabte sensation i begge lande ved dets grovhed, som både nordmænd og danskere tog afstand fra, men også Grundtvigs støtter i Norge faldt efterhånden fra (Skrondal 1929, s. 37-56). Grundtvigs kommentar i “Om Krønikens Dyrkning” om nordmændenes

uforstandighed, når “de som Ukrud opluge i Sprog og i Hjerte Mindesmærkerne om vort kiærlige Samfund [dvs. rigsfællesskab]” (s. 335) må udspringe af Wergelands beretning.

Billedet med at luge det danske sprog ud af det norske har Wergeland imidlertid hentet hos den norske præst Johan Storm Munch, der i 1816 var begyndt at udgive tidsskiftet *Saga*, hvis ene af fire oplistede formål var at “levere Sproggrandskninger, sigtende til at udluge det fremmede Ukrud, som har qvalt Nordens herlige Tungemaal” (Munch 1816, s. IX). Munch havde tilknytning til grev Herman Wedel Jarlsberg, der gik ind for den norske sammenslutning med Sverige, hvad Grundtvig ironiserer over i en note (s. 336). Inden afståelsen indgik sproget ikke i debatten om norsk identitet, men efter 1814 fremkom enkelte norske røster, der forholdt sig kritiske over for dansk. Der var dog stadig en frygt blandt det norske borgerskab for at kappe alle kulturelle bånd til Danmark. Sprogfællesskabet med Danmark fungerede i manges øjne som værn mod en forsvenskning (se fx Glenthøj 2012, s. 296-300).

Således er Grundtvigs kommentar, hvor han “eengang for alle offentlig” ytrer sig om nordmænd, et led i en længerevarende, men stadig højaktuel strid om nationalitet og patriotisme; Grundtvig betegner hånligt de nordmænd, der havde kritiseret ham, som ‘norddværge’ (s. 336). Det er en ironisk kommentar til skålsangen “For Norge, Kiempers Fødeland”, som var skrevet af Johan Nordahl Brun i 1771 til en kreds af unge nordmænd i København. Sangen var kontroversiel og kunne ikke trykkes under enevælden, men efter 1814 blev sangen i Norge uofficielt ophøjet til nationalsang og kaldt Norges Marseillaise (Feldbæk 1998, s. 171).

4 Christiern Pedersen - dansk histories plejefar

Efter de polemiske kommentarer om nordmænd redegør Grundtvig i en længere passage for nogle af de første trykte bogværker i Danmark. De er bevis for landets rene historiske ånd (s. 337). Han følger en traditionel opfattelse, når han kæder bogtrykkets opfindelse i midten af 1400-tallet sammen med reformationens udbredelse i 1500-tallet (jf. Horstbøl 1999, s. 114 f.). Grundtvig noterer: “at aldrig saasart var Bogtrykkerkonsten kommet herind i Kong Hanses Dage, før den historiske Aand begyndte at vaagne, og stiledede tydelig paa en historisk Reformation; før endnu Løsenet var givet fra Vittenberg” (s. 336 f.). Den mand, Grundtvig især tilskriver æren for udbredelsen af den historiske ånd, var Christiern Pedersen.

Christiern Pedersen var kannik ved ærkebispesædet i Lund. Herfra blev han i 1508 sendt til universitetet i Paris, hvor han fik kontakt til humanisten og bogtrykkeren Josse Bade. På den tid var Paris centrum for bogtrykkerkunsten, hvor trykkerierne stod som åndelige og litterære lærdomscentre (Jørgensen 1931, s. 69; Horstbøl 1999, s. 220). I Paris forestod Pedersen trykningen af en række værker, fx den første udgave i 1514 af Saxos latinske *Gesta Danorum*, der fortsat er hovedgrundlaget for vores kendskab til Saxo. Han arbejdede tillige på en oversættelse, som dog aldrig blev realiseret (Jørgensen 1931, s. 72 f.).

I det samlede billede af Christiern Pedersen er det ikke kun de latinske værker, der fylder. Hans trykte danske værker havde stor indflydelse på folkesproget (Horstbøl

1999, s. 225). Grundtvig tilskriver ham også denne ære, når han omtaler udgaven af Peder Laales ordsprog som et vigtigt bidrag til “den danske Aands og Modersmaalets Historie, og af den Ordbog der paa engang lærer os at kiende Fædrenes latinske Sprogkundskab og Modersmaalets Tilstand paa den Tid” (s. 338). Ordsprogssamlingen af Peder Laale fra midten af 1300-tallet trykte Pedersen med kommentarer i Paris (Laale 1515), men en udgave trykt i Danmark havde allerede set lyset i 1505 forestået af Gotfred af Ghemen. Det var også Gotfred, der havde sørget for udgivelsen af Rimkrøniken i 1495 (Gotfred af Ghemen 1495) samt Skånske og Sjællandske Lov i 1505 (Gotfred af Ghemen 1505a og 1505b). Ordbogen, Grundtvig refererer til, er en latinsk-dansk ordbog, der var tænkt som en lærebog i latin (Pedersen 1510).

Henrik Horstbøl har anført, at med de religiøse skrifter pegede Pedersens tryk fra Paris ikke frem mod en forestående reformation. Således er den postil, som Grundtvig nævner (s. 337), integreret i en gængs katolsk middelalderlig forestillingsverden (Horstbøl 1999, s. 228). Eftertiden gav den navnet Jærtegnpostillen, idet hver prædiken har tilknyttet et jærtegn, dvs. en beretning om et vidunder eller mirakel. Det var først 15 år senere, da Pedersen som en del af den landflygtige Christian 2.s følge indgik et samarbejde med et trykkeri i Antwerpen, at de reformatoriske kræfter viste sig.

På den tid afsværgede Pedersen sin fortidige helgendyrkelse (Horstbøl 1999, s. 228 f.). Han var nu lutheraner og foranstaltede bl.a. en forbedret oversættelse af Det Nye Testamente (Pedersen 1529). Grundtvig benytter vendingen “Flensborg-Dansk” om kvaliteten af den hidtidige oversættelse (s. 338), et negativt udtryk hentet fra efterskriftet til Pedersens oversættelse af Davids salmer (Pedersen 1531). Pedersen har ifølge Grundtvig fortjent sin plads som Luthers discipel med udgivelsen af Det Nye Testamente og mange andre gudelige skrifter. Vel var Pedersen ingen Luther i åndelig forstand, men Grundtvig regner ham trods alt for “det største Hoved mellem Dannemarks Boglærde” på en tid, der “ikke tog Sagen dybt og historisk nok” (s. 340 f.).

5 Historiens vækkelse

De gode tiltag, som blandt andre Christiern Pedersen gjorde, nævner Grundtvig som historiske forvarsler, der viser Danmark som foregangsland for dyrkelsen af historievidenskaben.

Danmark står endda gunstigt stillet i forhold til det videre arbejde med historien, da lærde danskere selv i den ahistoriske periode gennem 1700-tallet forstod vigtigheden af kildeudgivelser (s. 345). Grundtvig fremhæver Árni Magnússon, Jacob Langebek, P.F. Suhm og Ove Høegh-Guldberg som indflydelsesrige folk; de tre første i kraft af deres fokus på kildeudgivelser og sidstnævnte i mere skolepolitisk henseende som fastlægger af nye skoleforordninger for faget såvel i latinskolen som på universitetet (se fx Ilsøe & Hørby 1980, s. 360-364; Høegh-Guldberg begyndte desuden en verdenshistorie af bibelkristent tilsnit, jf. Vind 1999, s. 60). Først ved fundatsen af 7. maj 1788 var historiefaget etableret som hovedfag ved universitetet, hvor det dog

endnu i de første årtier af 1800-tallet havde en perifer status (Ilsø & Hørby 1980, s. 374-380).

Et var historiestudiets status på universitetet, noget andet var den historiske vækkelse hos en digter som Oehlenschläger, der greb fat i nordiske oldtid og bragte fortidens kæmper til live. Grundtvig kæder Slaget på Reden i 1801, hvor Danmark forgæves forsvarede sig mod den britiske flåde ud for København sammen med romantikkens indtog (s. 346). Senere fremhæver han, at tabet af Norge i åndelig forstand har såret Danmarks hjerte, men ikke til døden, "thi aldrig, maaskee i mange Aarhundreder, fælde det saa dybt sin historiske Natur" (s. 347). Samme natur hindrede et dybere sår, der kunne tænkes påført landet i 1814, nemlig adskillelsen mellem de danske øer og Jylland. Grundtvig erindrer, hvordan han før Kielerfreden tilbød at stille sig i spidsen for en flok studenter ("boglærde Ungersvende"), der ville bekæmpe den svenske hær (s. 347). Den historiske bevidsthed sammenknytter folket på kryds og tværs af stand og sindelag. Ifølge Grundtvig satte begivenhederne gang i en række historiske udgivelsesprojekter – ikke mindst hans egne.

6 Grundtvigs folkelige udgivelsesprojekter i årene efter

I sidste del af artiklen redegør Grundtvig for igangværende udgivelsesprojekter og forholder sig samtidig til spørgsmålet om værkernes udbredelse og distribution. Først nævner han udgaven af "Nordens Rigskrøniker paa Folkenes Bekostning" (s. 348). Det er møntet på hans igangværende oversættelser eller fordanskninger af Snorre Sturlusons *Heimskringla* og Saxo Grammaticus' *Gesta Danorum* i regi af Selskabet for de Nordiske Oldskrifers Udgivelse. Arbejdet blev finansieret ved subskription og indsamling af frivillige bidrag. Oversættelserne udkom hver i tre bind i løbet af årene 1818-1823. Allerede i 1815 havde Grundtvig udgivet en udvidet subskriptionsindbydelse, *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske*. Prøven blev i akademiske kredse gjort til genstand for kritik i forhold til frihederne i oversættelsen, men Grundtvigs ambition var ikke at levere en lærd oversættelse, tværtimod søgte han med Horstbøls ord at "forene modersmålets folkelighed med den historiske traditionsoverlevering" (Horstbøl 1999, s. 179) eller med Grundtvigs egne ord: "at tale gammelt Dansk til Dannemarks Folk", et princip, der gjaldt både oversættelserne samt tidsskriftet *Danne-Virke* (Grundtvig 1816b, s. 34 f.).

Historiebevidstheden skal altså stå som en vold, et Dannevirke, der beskytter landet. Grundtvig fremhæver Rasmus Rask filologiske arbejder med "alle de Tungemaal der slægte paa Dannemarks", og anser sprogene for mindesmærker over den menneskelige ånds historie (s. 349). Desuden ser han frem til de planlagte udtog af utrykte islandske sagaer, som P.E. Müller i *Dansk Litteratur-Tidende* havde lovet (Ørsted 1816, s. 74); de kom efterfølgende i tre bind i perioden 1817-1820 (Müller 1817-1820).

Grundtvig foreslår til sidst udgivelsen af historiske lærebøger som middel til at udbrede historiefortællingerne til ungdommen i skolerne, bl.a. en folkeudgave af Rimkrøniken:

Denne Udgave skulde da være, ikke et Modstykke, men et Sidestykke efter menig Mands Tarv, til den Udgave for de Boglærde, der naturligviis skulde indtil den ængsteligste Omhyggelighed frede [dvs. værne] om dens ældste bekendte Skikkelse, der for det historiske Studium er ubetalelig (s. 353).

Sproget skulle være tillempet folkets øre, altså omskrevet af den lærde udgiver til det, den gamle forfatter kunne tænkes at ville skrive, hvis han havde levet i Grundtvigs samtid. Grundtvigs position vakte ikke genklang hos ret mange intellektuelle. Christian Molbech udgav i 1825 Rimkrøniken, men i et begrænset oplag henvendt til sprogranskeren med notation af afvigende læsemåder i tidligere udgaver samt ordforklaringer. I forordet fastslår han, at værket som historisk kilde ikke har nogen synderlig værdi (Molbech 1825, s. X; om Grundtvigs folkebogsprojekt se fx Horstbøl 1999, s. 179-186).

Grundtvig savnede en ny historiebog til skolerne og havde det ønske, at “de Unge skulde i Skolerne dybt indprænte sig en kort historisk Bog, som baade var deres Kiærlighed værdig, og gav dem en klar Oversigt af de vigtige Begivenheder der udgiøre Verdens-Historiens Legeme” (s. 355). I 1829 udgav han selv en sådan indføring, der under titlen *Historisk Børne-Lærdom* udkom i syv oplag i perioden 1829-1867.

Artiklen om krønikens dyrkning prægede med andre ord ikke kun *Verdenskrøniken 1817*, men opridsede et historisk program, som Grundtvig med hyppige afbrydelser arbejdede på at indfri i det følgende årti.

7 Anvendt litteratur

- [Brun, Johan Nordahl] (1814) “Norges Skaal, Kæmpers Fødeland“ i *Athene, et Maanedsskrift*, udg. Rasmus Nyerup, nr. 3, juli, s. 67 f. København.
- Feldbæk, Ole (1998) *Danmark-Norge 1380-1814*, bind 4: *Nærhed og adskillelse 1720-1814*. Oslo & København.
- Ghemen, Gotfred af udg. (1495) *Den danskæ Krønnickæ*. København.
- Gotfred af Ghemen udg. (1505a) *Hær begynnes skonskæ logh paa ræth danskæ och ær skifft i xvij bøghe oc hwer bogh haffuer sith register, oc ær wæl offuer seeth och rættelighe corigeret*. København.
- Gotfred af Ghemen udg. (1505b) *Hær begynnes then zelandis low paa ræt dansk och ær skifft i syw bøghe och hwer bogh haffuer sith register oc ær wel offuer seeth och rættelighe corrigeret*. København.
- Glenthøj, Rasmus (2012) *Skilsmissen. Dansk og norsk identitet før og efter 1814*. Odense.
- Grundtvig, N.F.S. (1812a) *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1812b) *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815a) *Kvædlinger eller Smaakvad*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815b) *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816a) *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816b) "Om dansk Poesie, Sprog og Historie" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 16-35. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817) *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1829) *Historisk Børne-Lærdom*. København.
- Horstbøll, Henrik (1999) *Menigmands medie. Det folkelige bogtryk i Danmark 1500-1840*. København.
- Ilsøe, Harald & Kai Hørby (1980) "Historie" i *Københavns Universitet 1479-1979*, bind 10: *Det filosofiske Fakultet, 3. del*, s. 309-517. København.
- Jærtegnspostillen, se Pedersen, Christiern (1515).
- Jørgensen, Ellen (1931) *Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800*. København.
- Laale, Peder (1506) *Incipit iustissimus legifer et diuinarū virtutū optimus preceptor Petrus laale Danorum lux: Et doctorum virorum euidens exemplum atque specimen*, udg. Gotfred af Ghemen. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Michelsen, William (1979) "Grundtvig og hans samtids tænke måde. Overvejelser over Grundtvigs stilling i dansk åndsliv" i *Grundtvig-Studier* 1979, s. 17-28. København.
- Michelsen, William (1986) "Om Grundtvigs tænkning og den nyere tids filosofi. Introduktion til Danne-Virke II" i *Grundtvig-Studier* 1986, s. 56-70. København.
- Molbech, Christian udg. (1825) *Den Danske Ruumkrønike efter Gotfrid af Ghemens Udgave af Aaret 1495, trykt paa ny, med afvigende Læsemaader i sildigere Udgaver, og Ordfortolkninger*. København.
- Munch, Johan Storm udg. (1816) *Saga. Et Fjerdingaars-Skrift*, bind 1. Christiania.
- Müller, Peter Erasmus udg. (1817-1820) *Sagabibliothek med*

Anmærkninger og indledende Afhandlinger, bind 1-3. København.

- Pedersen, Christiern udg. (1510) *Vocabularium ad usu[m] dacoru[m]*. Paris.
- Pedersen, Christiern (1515) *Alle Epistler oc Euāgelia som lesiss alle Søndage om aared. sammeledis Jule dag Paaske dagh. Pingetz dag. meth deriss udtydning oc glose oc eth Jertegen til huer dag mz flere artickle som alle mēniske nyttelige ere*. Paris.
- Pedersen, Christiern udg. (1529) *Det Ny Testamente, Jhesu Christi egne ord oc Euangelia, som Han selff predickede oc lerde her paa Jorden [...]*. Antwerpen.
- Pedersen, Christiern overs. (1531) *Dauidz psaltere. Hwilken den Helligand selff gjorde gennem Dauidz mwnd [...]*. Antwerpen.
- Saxo Grammaticus (1514) *Danorum Regu[m] herou[m]que Historiē stilo elegantia Saxone Grammatico natione Sialandico necnon Roskildensis ecclesię preposito*, udg. Christiern Pedersen. Paris.
- Saxo Grammaticus (1818-1823) *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København.
- Snorre Sturluson (1818-1823) *Norges Konge-Krønike af Snorro Sturlesøn*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København.
- Skronnal, Anders (1929) *Grundtvig og Noreg. Kyrkje og Skule 1812-1872*. Bergen.
- Sjællandske Lov 1505, se Gotfred af Ghemen udg. (1505a).
- Skånske Lov 1505, se Gotfred af Ghemen udg. (1505b).
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København.
- Wergeland, Nicolai (1811) *Mnemosyne. Et Forsøg paa at besvare den af det Kongl. Selskab for Norges Vel fremsatte Opgave om et Universitet i Norge. Et Priisskrift*. Christiania..
- [Wergeland, Nicolai] (1816) *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel. En historisk Skisse*. [Christiansand]..
- Ørsted, H.C. (1816) "Oversigt over det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder i de sidste to Aar" i *Dansk Litteratur-Tidende*, nr. 3, s. 38-48; nr. 4, s. 60-63; nr. 5, s. 71-80, og nr. 6, s. 90-93. København.